

DEPREM KONUTLARI VE ADAPAZARI ŞEHRİNİN GELİŞMESİNE ETKİSİ

Disaster Housing and Effects on the Development of the Adapazari City

Yrd. Doç. Dr. Meryem Hayır^o
Mine Akyol^{*}



Özet:

Türkiye’de meydana gelen ve binlerce can kaybına yok açan pek çok deprem yaşanmıştır. Bu depremlerden birisi olan 17 Ağustos 1999 Gölcük depremi ve 12 Kasım Düzce Depremleri çok miktarda can ve mal kaybına neden olmuştur. Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde oluşan bu depremler başta deprem odak noktasının yer aldığı şehirler olmak üzere, İzmit, Adapazari, Yalova, İstanbul, Düzce, Bolu’da yıkımlara yol açmıştır. Deprem sonrasında yaşanan yıkımlardan olumlu bir sonuç çıkartılmış ve şehirlerin yeni yapılaşma sahaları için yer seçerken zemin araştırmaları yapılmıştır. Yapılacak yeni konutlarla ilgili düzenlemeler yapılmış, mevcut şehirlerin fazla uzağında olmayan sahalarda yeni yerleşim bölgeleri için yerler tespit edilmiştir. Bu durum şehirlerin gelişim yönlerini etkilemiştir.

Bu çalışmada bu şehirlerden birisi olan Adapazari şehrinin deprem sonrası yeniden yapılanmasında yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerden birisi olan afet ve toplu konut alanlarının oluşum ve nedenleri incelenmiştir. Bu alanların oluşturulmasında etkili olan kurumsal ve bireysel gerekçeler ele alınmış, ayrıca yaptığımız anket çalışması ile de yeni yerleşimlerin sosyo-ekonomik özelliklerinin tespiti yapılmaya çalışılarak yeni yerleşmeler için yapılan yer seçiminin uygun olup olmadığı tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Adapazari, Kentsel Gelişim, Deprem Konutları.

^o Meryem Hayır, Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, ADAPAZARI, hayir@sakarya.edu.tr

^{*} Mine Akyol, Adapazari Merkez Belediyesi, ADAPAZARI, makyol@sakarya.edu.tr

Abstract:

There has been numerous earthquakes in the history of Turkey causing *thousand of causalities*. Two of these *earthquakes* are August 17, 1999 Gölçük earthquake and November 12, Düzce *earthquake* both causing heavy loss of life and property. They both occurred in North Anatolian fault lines and caused major damage mainly on the *earthquake* centre and in nearby cities such as; Izmit, Adapazarı, Yalova, Istanbul, Düzce and Bolu. After the earthquake the lesson was learned and some important measures were taken such as doing soil work on the area before starting constructions of new city sites. New arrangements were made about the construction of new buildings. New locations, close to the city centre, were chosen for new residential areas. This also affected the development of cities.

In this academic work, Adapazarı, one of the earthquake cities, its development. After the earthquake, construction of new residential sites and its reasons were studied. Individual, institutional motives that were instrumental in the construction of these new sites were also examined. Also, we carried out a survey in order to determine the socio-economic attributes of these new sites and to find out whether or not the chosen sites met the standards.

Key words: Earthquake, Adapazarı, Progress of city, Earthquake Houses

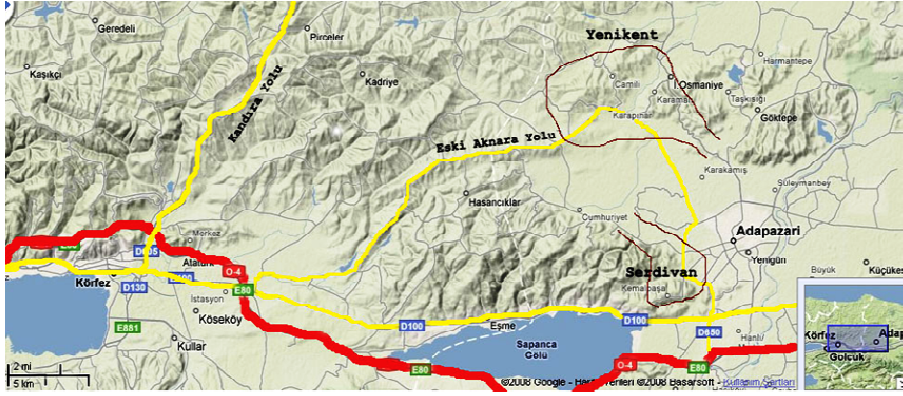
1. Giriş

Türkiye'nin kuzey Anadolu fay hattı üzerinde yer alan Sakarya bir deprem bölgesidir ve tarih boyunca yıkıcı depremler yaşamıştır. Özellikle son yüzyıl içerisinde Adapazarı ovasında nüfusun yoğunlaşmasının da etkisiyle 1943, 1967 ve 1999 depremlerinde hasarlar daha fazla olmuştur. 20 Haziran 1943 tarihinde 6,9 şiddetinde meydana gelen depremde çok kişi hayatını kaybetmiş, binaların büyük bir kısmı hasara uğramış veya yıkılmıştır. Bir sonraki büyük deprem olan 22 Temmuz 1967'de 7,1 şiddetindeki depremde de Adapazarı'nda birçok kişi hayatını kaybetmiş ve yine binaların büyük bir kısmı yıkılmıştır.

Yaşanmış olan son büyük deprem olan 17 Ağustos 1999 depremi sabah 03.02'de 7,4 şiddetinde gerçekleşmiş ve merkez üssü Gölcük olmasına rağmen ülkenin büyük kesiminde hissedilmiş yakın çevresindeki yerleşim merkezlerinde büyük yıkımlara ve can kayıplarına neden olmuştur. Türkiye için yüzyılın felaketi olarak nitelendirilen depremden en fazla etkilenen yerleşmelerden birisi de Adapazarı olmuştur. Sakarya ilinin merkezi olan Adapazarı büyük bir yıkım yaşamış ve çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Geride kalanlar hem maddi olarak hem de ruhsal bakımdan büyük bir zorlukla karşı karşıya kalmıştır.

Adapazarı'nın her depremde yıkılıp yeniden inşa edilmek zorunda kalması 1999 depremi sonrasında şehir merkezinin sağlam zeminlere kaydırılmasını gündeme getirdi. Bu bağlamda merkezi ve yerel yönetimler yaptıkları incelemeler ile yeni yerleşim sahalarını şehrin kuzeyindeki Camili, Karaman, Korucuk köylerinin olduğu alana kaydırmaya karar verdi (MTA ve ODTÜ Raporu). Böylelikle Adapazarı şehrinin kuzeyinde 1999 depreminde evsiz kalan binlerce insan için afet konutu ve toplu konut kapsamında konutlar yapıldı. Konutların kuzeye yapılması şehrin gelişim yönünü de etkiledi. Şehir bir taraftan toplu konut alanlarına doğru gelişirken, diğer taraftan şehrin kuzeybatısında yer alan Serdivan tepelerine doğru büyümüştür (Şekil 1). Serdivan tepeleri Sakarya Üniversitesi Kanpüsüne olan yakınlığı nedeniyle deprem öncesinde de kısmen başta üniversite çalışanları tarafından olmak üzere yerleşme için tercih ediliyordu. Fakat deprem sonrası yaşanan gelişmeler oavadan kaçışı hızlandırmıştır. Mevcut şehrin en yakınında bulunan Serdivan Tepeleri orta ve üst gelir gurubu insanlar için yeni iskan sahaları olmuştur*. Orta ve alt gelir gurubuna dahil olan kişiler için ise yapılan incelemeler sonucunda şehrin kuzeyinde, ovaya göre daha sağlam zemine sahip olan ve birinci sınıf tarım arazisi olmayan Karaman, Camili ve Korucuk köylerinin arazisi belirlenmiştir ve iskana açılmıştır. Bu durum tamamen depremin yaşanmış olmasının sonucu olarak gerçekleşmiş bir gelişmedir. Biz bu çalışmada şehrin iki ana gelişme hattından birisi olan ve bireysel tercihlere bağlı olarak gelişen Serdivan tepelerindeki gelişimi bir tarafa bırakarak daha kuzeydeki afet konutları ve toplu konut alanlarının şehrin gelişimine etkilerini inceledik.

* Akyol, M; Hayır, M(2007)



Şekil1: Çalışma sahasının konumu, ulaşım bağlantıları, afet ve toplu konut sahaları. (Kaynak: maps.google.com. 05.12.2008. maps google verileri üzerinde çalışılarak oluşturulmuştur.)



Fotoğraf: 2000 yılı sonrasında yerleşmeye yeni açılan Gökçeören Ovasının kuzeyinde Yenikent olarak ta nitelenen Karaman, Camili, Korucuk yerleşmeleri ile güneyde Adapazarı kent merkezine yakın sahada yoğun yerleşmelerin görüldüğü Serdivan. Ovanın güneyinde ve kuzeyindeki yerleşmeler tedbir alınmazsa zamanla aradaki ovalık sahayı tehdit edecek gelişmelere sahne olacaktır.

Çalışmada öncelikle yerleşim bölgesinin seçilmesinde etkili olan faktörler kısaca ele alınacak, bunu takibinde oluşmuş olan yerleşim bölgelerinin özellikleri yaptığımız gözlemler ve uyguladığımız anket çalışmasının ışığında ortaya koymaya çalıştık. Anket yerleşmelerin nüfus büyüklükleriyle orantılı olarak Karamanda 100, Camili1’de 49, Camili2’de 39 ve Karamanda 41 haneye ait kişilere rastlantısal yöntemle uygulanmıştır. Ankette oluşturulan yeni yerleşim sahaları ile mevcut ket arasındaki ilişki ve yerleşmelerin kendi içerisindeki sosyal ve ekonomik yapı ortaya konmaya çalışılmıştır. 2005 yılında uyguladığımız anket sonrasında yaşanan gelişmeler ise saha gözlemlerine dayandırılmıştır. 2008 yılı sonu itibarıyla Yenişehir olarak adlandıracağım bu kesimin eski şehrin mekansal gelişmesine olan etkisi vurgulanacaktır.

2. Depreminin Adapazarı’nda Yerleşmeye Etkileri

Adapazarı’nda 17 Ağustos 1999 depreminde resmi kayıtlara göre 3891 kişi hayatını kaybetmiş, 5180 kişi yaralanmıştır. Tablo 1’de Adapazarı’ndaki meskenlerin hasar durumu verilmiştir. Konutların %70’i hasara uğramıştır. Hasar durumlarına baktığımızda; 24.723’ü yıkık ve ağır, 18.710’u orta ve 27.834 hafif olmak üzere toplam 71.267’i; İşyerlerinin ise 5.092 yıkık ve ağır, 3.570 orta ve 2.865 hafif olmak üzere toplam 11.527’si hasar görmüştür. Şehrin su ve kanalizasyon altyapısı % 80–85 oranında tahrip olmuş, elektrik ve haberleşme sisteminde büyük ölçüde arızalar meydana gelmiştir.

Tablo1: 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında Adapazarı’ndaki ev ve iş yeri hasarları

HASAR DERECESESİ	EV		İŞ YERİ	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Ağır Hasar	24.723	18	5.092	23
Orta Hasar	18.710	14	3.570	16
Az Hasar	27.834	20	2.865	13
Hasarsız	64.540	48	10.235	47
Toplam	135.807	100	21.762	100

Kaynak: Valilik Raporu

Deprem de an fazla hasar Adapazarı merkezde görülmüştür. Şehrin ticari merkezini oluşturan İzmit, Sakarya, Ankara ve Çark Caddeleri ile bu caddelerin ara sokakları depremden en çok etkilenen yerler olmuştur. Bu caddelerde yıkılan konutların yerine ya iki katlı konutlar yapılmıştır ya da arsa konusundaki itilaflar nedeniyle bina yapılamamış ve oto park yeri olarak kullanılmaktadır. Merkezdeki sorunlu alt yapı şehre yeni yerleşim sahalarının ilavesini zorunlu kılmıştır. Burada yapılan çalışmalarında doğrultusunda iki temel gelişme olmuştur. Bunlardan ilki sağlam zeminli sahalara toplu konut ya da afet konutu kapsamında yeni yerleşim öbeklerinin oluşturulması, ikincisi ise yıkılan iş yerlerini sanayi sitelerinde bir araya getirmektir. Bu doğrultuda aynı iş kolunda faaliyet gösteren iş yerleri bir araya getirilerek, mobilyacılar sanayi sitesi gibi sanayi siteleri oluşturuldu. Ayrıca yeni konut sahaları olarak da Camili, Karaman, Korucuk köylerinde afet konutu ve toplu konutlar inşa edildi.

Şehrin merkezinin kaydırılması çabaları başlangıçta beklenen sonucu vermemiş olsa da yeni yerleşim sahaları ile mevcut merkez arasında oluşturulan bağlantı yollarının sayısının ve kalitesinin artmasıyla tek merkezli bir şehir olan Adapazarı'nda ikinci bir merkez gelişme yolundadır. Bunda yeni yerleşim bölgesinde oluşturulan hastanelerin, okulların etkisi bulunmaktadır. Yapımı tamamlanan Valilik Kampüsü'nün faaliyete geçmesiyle eski merkezde yer alan pek çok büro bu sahaya taşınacaktır. Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi Kampüsü'nün planlandığı gibi yeni yerleşim bölgesinde faaliyete geçmesi ve yine proje aşamasında olan Alışveriş merkezlerinin açılması Adapazarı şehrinin Yenişehir adıyla ikinci bir merkezi oluşumunu tamamlamış olacaktır.

Ülkemizde yerleşmelerin gelişmesini planlara bağlı olarak kontrol edemediğimiz bir vakadır. Buradan yola çıkarak Adapazarı Ovalarından birisi olan ve şuan ki konumuyla eski ve yeni yerleşim sahaları arasında kalan Gökçe Ören Ovasının – ki bu ova kışın bataklık halindedir- yakın bir gelecekte yerleşmelerin istilasına uğrayacağı açıktır.

3. Adapazarı'nda Yeni Yerleşim Alanlarının Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörler

Adapazarı'nda 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara depreminden zarar gören insanlar için en kısa zamanda barınak yapma sorunu ortaya çıkmıştır. Afet sonrası kalıcı konutlarının özelliği yıkılan konutların yerine en kısa zamanda yapılacak şekilde tasarlanmış olmalarıdır. Bu yeni konutların yapılmasında en büyük zorluk nereye yapılacakları konusunda ortaya çıkmıştır. Yer seçiminin bu kadar önemli olmasının nedeni, şehirde meydana gelen bu büyük yıkımın tekrar yaşanmaması ve dolayısıyla insanların daha huzurlu ve güvenli bir bölgede hayatlarını devam ettirmelerinin sağlamanın gerekliliğidir. Ancak yeni bir yerleşim yerinin oluşabilmesi için jeolojik ve jeomorfolojik incelemelerin yanı sıra kurumsal faktörlerde önemli bir rol üstlenmiştir. Burada kısaca Adapazarı'nda yeni yerleşim alanının tespitinde etkili olan fiziki ve idari faktörleri ele alalım.

3.1. Jeolojik ve jeomorfolojik faktörler

17 Ağustos depremi Adapazarı'nda ağır hasarlara neden olmuştur. Hasarın bu kadar fazla olmasında yapılaşma hatalarının yanı sıra bölgenin jeolojik yapısı da etkili olmuştur. Bölgeden Kuzey Anadolu Fayı geçmektedir ve bu fay üzerinde yakın tarihte dört büyük deprem meydana gelmiştir (Hendek Fayı,1943; Bolu-Abant segmenti 1957; Dokurcun-Sapanca segmenti, 1967; İzmit-Adapazarı segmenti ve Düzce fayı 17 Ağustos 1999 depremi). Bu depremlerin tekrarlanma sürelerine baktığımızda ortalama 20–25 yılda bir bölgede yıkıcı depremlerin meydana geldiği görülmektedir. Bu nedenle yerleşmenin ve yapılaşmanın bölgenin depremselliğine göre gerçekleşmesi gerekmektedir. Adapazarı yöresinde Kuzey Anadolu Fayının Dokurcun-Sapanca ve İzmit-Adapazarı ana sementleri ile Hendek ve Düzce fayları yer almaktadır. Yoğun kent ve sanayi yerleşmesi bulunan Adapazarı ovası bu dört aktif fay sisteminin etkisinde Kuvaternerde gelişmiş olan tektonik kökenli bir havzadır ve havza oluşumu güncel olarak sürmektedir (MTA,1999). Adapazarı yöresi bu faylardaki olası bir kırılmanın yol açacağı depremlerden de en çok etkilenebilecek bir bölgedir. Kent yerleşmesinin bulunduğu düzlükler Sakarya Nehri'nin depoladığı alüvyon çökellerinden meydana gelmiştir. DSİ sondajlarına göre Sakarya ovasında genelde

Kuvaterner yaşlı alüvyonların kalınlığı 10 metre ile 400 metre arasında değişmektedir. Havza tabanında Pleistosen yaşlı eski alüvyon çökelleri yer alır. Ova yüzeyini oluşturan alüvyonlar ise kent ve yakın çevresinde bu nehrin Holesen yaşlı taşkın ovası çökelleri, ova kenarında ise alüvyon yelpazesi çökellerinden oluşmaktadır (MTA,1999). Dolayısıyla şehrin şu an kurulu olduğu bölge yerleşim açısından uygun görülmemektedir. MTA tarafından hazırlanan rapora göre afet sonrası kent içinde ve yakın çevresinde; kaya zeminler üzerinde yapılan yapılarıdaki hasarın çok az olduğu ve ovada meydana gelen bu hasarın da zemin kaynaklı kusurlardan meydana geldiği tespit edilmiştir. En çok hasarın ise Sakarya Nehrinin taşkın ovası çökellerinin üzerinde gerçekleştiği kent yerleşmesi içerisinde hasarın belli kuşaklarda yoğunluk kazandığı ve bunun da jeolojik olarak yeraltı suyu bakımından zengin ince kum ve şistli alanlar ile bataklık fasiyeslere karşılık geldiği belirtilmiştir.

MTA tarafından hazırlanan raporun sonucuna göre kentin yeniden imarı ve yapılanmasında göz önünde tutulması gereken husus: Adapazarı kent yerleşmesinin aktif faylar açısından ülkemizde yıkıcı deprem riski yüksek bir alanda bulunduğudır. Yeraltı suyu seviyesinin yüksek oluşu nedeniyle, zemin sıvılaşmanın ve zeminin çökme potansiyelinin çok yüksek olması depremin yıkıcı etkisini arttırmaktadır.

Tüm bu incelemelerin ortak sonucuna göre Adapazarı kentinin yer değiştirmesi gerekmektedir. Deprem sonrasında oluşturulan yeni yerleşim alanlarının belirlenmesi bu doğrultuda yapılmıştır.

3.2. Kurumsal faktörler

TÜBİTAK, ODTÜ ve MTA tarafından hazırlanmış ve Ocak 2000'de tamamlanmış olan Yerleşim Alanları Raporu'nda (MTA, 2000) Adapazarı merkezinin alüvyon zemin üzerinde bulunduğu, yeraltı suyu seviyesinin yüksek olduğu, şehir içinden geçen gömülü fayların bulunduğu ve bunların yerlerinin jeofizik metotlarla araştırılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca raporda zeminin deprem dalgalarını büyütecek şekilde olumsuz davrandığı ve en önemlisi zemin sıvılaşma potansiyelinin yüksek olduğu da belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, Adapazarı kentinde zeminin yapılaşma açısından son derece elverişsiz olduğu, bu tür zeminlerde derin kazıklı temel uygulanması gerektiği, ancak bu sistem çok pahalı olduğu için seçilecek en uygun yolun bu zeminlerde yapılaşmadan kaçınmak olduğu raporda vurgulanmıştır. Gerek MTA araştırmalarında gerekse Bayındırlık ve İskan Bakanlığı çalışmalarında Adapazarı Merkezinin zemin sıvılaşma riski taşıdığı bilimsel ve teknik verilerle ortaya konmuştur. Böyle bir zeminde şehrin yeniden inşasına müsaade etmek bilimin ve tekniğin gerçeklerine aykırı davranmak, ileride olası bir afette tüm manevi sorumluluğu üstlenmek anlamını taşımaktadır. Bu nedenle şehrin yeniden yapılanmasına ilişkin tüm planlar mevcut şehrin kuzeybatı yönündeki alanlara kaydırılmasını öngörmektedir. Bu amaçla yerel yönetimlerce 265 hektar alan kamulaştırılmış, bu alanda planlı arsa üretimi yapılmış olup satışı yapılmaktadır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nce söz konusu parsellerin bulunduğu alan 775 sayılı yasanın ve 4608 sayılı Kanunun 5. maddesi uyarınca 13.07.2004 gün 8165 sayılı olur ile Gecekondu Önleme Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

TÜBİTAK, ODTÜ ve MTA tarafından hazırlanan Yeni yerleşim Alanları raporuna göre yeni yerleşim alanları **Karaman, Camili, Korucuk, Alandüzü ve Karapınar** köylerini içine alan kesim yerleşme için uygundur. Bunun üzerine bu yeni yerleşim alanında 300.000 kişinin yaşayacağı bir yerleşim alanı planlanmış ve 2000 yılından sonra kalıcı konutların yapımına başlanmıştır. Kalıcı konutlar uluslar arası İkraz Antlaşması çerçevesinde yapılmıştır. Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma Projesi (Marmara Earthquake Emergency Reconstruction Project “MEER”) olarak adlandırılan bu antlaşmanın kısaltılmışı olan ve tüm planlama ve projelendirmede kullanılan MEER sözcüğü, bu planlamaya konu olan kalıcı konut alanlarını tanımlamada kullanılmıştır (Adapazarı Kalıcı Konut Alanı Planlama Raporu, 2000).

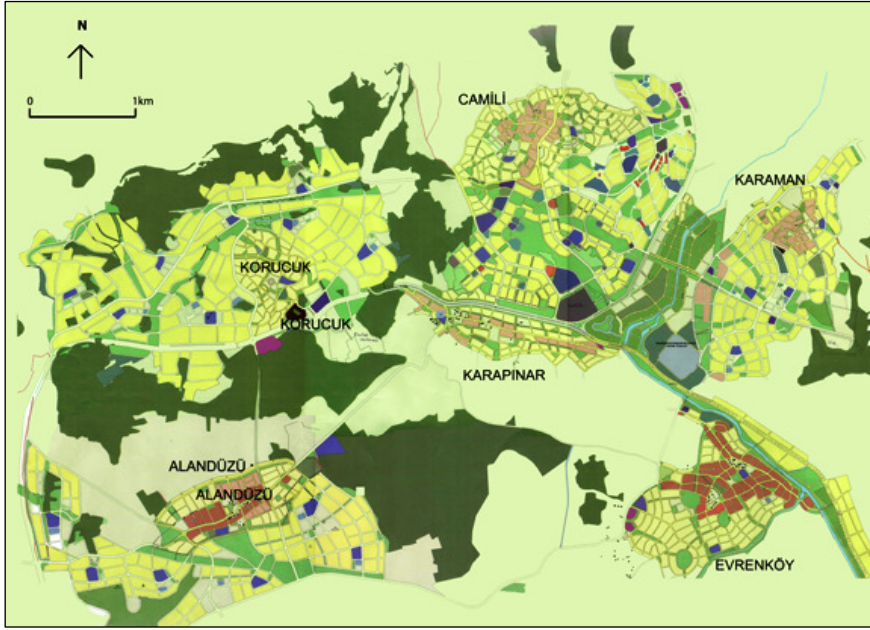
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, deprem sonrası kalıcı konutlar için plan ve proje üretimi ve kontrollük hizmetlerini 1.09.1999 tarihli KHK 574’e dayanarak müşavir firmalara ihale etmiştir. Yapılan ihalede müşavir firmaların yapacakları işler, jeolojik zemin etütleri, yeni yerleşim alanları için imar planı hazırlaması ve uygulaması, tasarım hizmetleri, proje yönetim hizmetleri, inşaat kontrollük hizmetleri ve verilerin sayısallaştırılmasıdır.† Proje Uygulama Birimi ise kalıcı konut yapımını Bayındırlık ve İskan Bakanlığı uygulamalarından farklı olarak, yerleşim alanı planlaması, konut tasarımları, inşaat kontrollük hizmetleri şeklinde farklı müşavir firmalara ayrı ayrı ihale etmiştir (Erten, 2002) .

4. Adapazarı’nda Toplu Konut Ya Da Afet Konutu Kapsamında Gelişen Başlıca Yeni Yerleşim Alanları

Adapazarı’nda dokusal olarak eski şehirden ayrı, fakat fonksiyonel olarak eski şehrin bir parçası olarak gelişen yeni yerleşim alanları Harita 2’de gösterilmiştir. Bu alanlar haricinde 2000 yılı sonrasında Adapazarı büyük şehir sınırları dâhilinde yoğun yeni yerleşmelerin görüldüğü yegane yerleşme Sedivan’dır. Sedivan’da ki gelişme yerel ya da merkezi planlayıcıların hedeflemediği, şehri oluşturan bireylerin tercihlerine ve yönlendirmelerine bağlı olarak olmaktadır. Bu nedenle toplu konut yada afet konutları burada yer almaz. 2000–2004 yılları arasında yapımı tamamlanan Camili 1, Camili2, Karaman Afet Konut bölgesi olarak inşa edilmiş yerleşimlerdir. Yine aynı dönemde afet konutu edinmeye hak sahibi olamayanlar için TOKİ tarafından Korucuk Konutları inşa edilmiştir. 2004–2008 yılları arasında ise TOKİ, Adapazarı Belediyesi ve Çeşitli Mütahit Firmalar tarafından yeni yerleşim öbekleri inşa edilmiş veya edilmeye devam edilmektedir. Yeni konut alanlarının mümkün olduğunca bu alana yönlendirilmesi, şehrin depreme kadar olan süreçteki gelişimi olan güneybatı -kuzeydoğu aksında Sakarya Nehrinin batı kesiminde ki gelişimini yavaşlatmış ve kuzeybatıya yönelmesine neden olmuştur. Yenikent yerleşim bölgesinden otoyola(TEM) olan mesafe Adapazarı üzerinden 20km iken aynı mesafe eski İstanbul yolu kullanıldığı takdirde İzmit doğu girişinden 32km’dir. Adapazarı otoyol girişi ile İzmit doğudaki otoyol girişi arasındaki 30 km. mesafeyi de hesaba katar ise Yeni yerleşmelerden Adapazarı merkeze 10-15 km, İzmit şehrinin doğusuna yaklaşık 50km’lik mesafe olduğunu görürüz. Deprem sonrasında İzmit’te ki yerleşmelerinde kuzeye kaydığı düşünülürse yakın gelecekte iki şehrin Sapanca Gölü su toplama havzasının kuzey

† Bayındırlık İskan Bakanlığı Afet Konutları Proje İhale Şartnamesi ve Sözleşme Örneği

kesiminden birleşmesi mümkün görülmektedir. Böylece Yeni yerleşim bölgesinden İzmit veya İstanbul'a ulaşmak isteyen bir kimse Adapazarı şehir merkezini kullanmadan ve daha kısa mesafe kat ederek batıya ulaşabilecektir (Şekil 1). Biz burada şehrin yeni bölümünde gelişen başlıca yerleşim öbeklerini ve özelliklerini ele alacağız(Şekil 2).



Şekil 2: Yenikent yerleşim bölgesi (Kaynak: Adapazarı Belediyesi)

4.1. Karaman

Kalıcı konutlar içerisinde yapımına ilk başlanan Karaman Kalıcı konutları olmuştur. Karaman köyünün hayvan otlatıldığı ve tarım yaptığı arazinin İmar ve İskan Bakanlığınca istimlak edilerek Adapazarı şehrinin yeni gelişme sahası olarak belirlenmesinden sonra kurulmuştur.

Yapımı 2000 yılında başlayan 33.705 kişinin yaşayacağı düşünülerek 575 blokta 100 m²lik 4268 konut halinde yapılan ve kalıcı konutlar içerisinde en büyüğünü oluşturan Karaman kalıcı konutları 2001 yılında bitmiş, bitimiyle beraber anahtarları hak sahiplerine kura yolu ile dağıtılmıştır. 2001 yılı itibariyle oturmaya başlanan Karaman kalıcı konutlarında 2004 yılına kadar 3500 kişinin yaşadığı, konutların birçoğunun boş durduğu adeta boş bir şehir görünümünde olduğu bilinmektedir. Haziran 2003 yılında doğal gazın konutlara dağıtımının başlamasından sonra nüfusu artmış ve 2006 yılı itibariyle 12.190'ı muhtarlık kaydı olan yaklaşık 18.000 kişi burada yaşamaya başlamıştır. Bu sayı 2008 itibarıyla 23.000 kişiye ulaşmıştır.

Karaman kalıcı konutları hizmet binaları açısından da oldukça gelişmiştir. Karaman'da üç tane ilköğretim okulu bulunmaktadır. Ayrıca burada, daha önce SSK

hastanesi olarak inşa edilen şehir merkezine 12 km uzaklıkta 50.000m² arsa içinde 24.500 m² kapalı alanı olan 347 yatak kapasitesine sahip Yeni Kent Devlet hastanesi bulunmaktadır. Yeni Kent Devlet Hastanesinin yanı sıra yerleşmede bir de sağlık ocağı vardır.

Karaman kalıcı konutlarında yapımı tamamen biten 17 Ağustos Camii ile iki prefabrik Camii yer almaktadır. 17 Ağustos Camii arkasında Karaağaç İstiklal polis karakoluna bağlı polis noktası da bulunmaktadır Karaman meydanında modern binası ile her türlü alt yapıya sahip Türk Telekom Santrali, Sedaş, PTT ve Adasu vezneleri Karamanda bulunan diğer hizmet binalarıdır. Adapazarı Büyükşehir Belediyesi'ne ait "*Atık Su Arıtma Tesisi*" de Karamanda yer almaktadır. Bu tesisin kurulması Adapazarı'na suyun geri kazanılması açısından önemli bir fayda sağlamıştır. Ancak etrafa yaydığı koku nedeniyle tesise yakın yerlerde oturan insanlar rahatsız olmaktadır.

Karaman'da Yenikent Devlet Hastanesi'nin karşısına Kent Orman parkı yapılmıştır. Park 15 hektarlık alana kurulmuş olup 20 Haziran 2006 da açılmıştır. Kent Ormanı; seyir terasları, kamelyalar, yağmur barınakları, 2 katlı gözlem kulesi, köprü, tuvalet, yürüyüş yolu, patikalar, botanik bahçe, yapay şelale ve spor alanlarını içermektedir. Kent Ormanı içine acil durumlar ve mobil koruma ekipleri hariç motorlu araçların girmesine izin verilmediğinden giriş kapısının yanına 100 araçlık ücretsiz otopark yapılmıştır.

Karaman huzurlu, sakin sessiz ortamı, bol yeşilliği ile şehirden uzak modern kent görünümü vermektedir. Bir yamaçtan aşağıya doğru şekillenen kalıcı konutlar; binaların arasındaki boş alanlar, ara yollar, parklar ve ışıklandırma sistemi göz önünde bulundurulmuş yapılmıştır. Fakat yerleşim yerinde ticari fonksiyonlar çok fazla gelişmemiştir. Yapılan iş merkezleri fonksiyonel değildir ve yerleşim yerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. Bu iş merkezlerinin halkın alışık olmadığı şekilde tek bir binada toplanmaları ulaşımlarını zorlaştırmıştır. Adapazarı merkezinde çarşıya alışkın olan insanlar için iş merkezlerinin cazip gelmemesi, iş merkezlerindeki dükkanların birçoğunun boş kalmasına neden olmaktadır.

4.2. Camili

Sakarya ilinin kuzey batısında bulunan Camili kalıcı konutları, deprem öncesi 100 haneye sahip olan Camili köyünün çevresinde, Karaman ve Korucuk Yerleşim Bölgelerinin arasında daha çok vadi içine doğru kurulmuş, Camili 1 ve Camili 2 olarak iki etapta meydana gelmiş bir yerleşim bölgesidir. Şehir merkezine 7 km uzaklıkta bulunan bu bölge deprem öncesinde çok az bir nüfusu barındırırken, daha sonra yapılan alt yapı çalışmaları ve doğal gaz hattı ile önemli bir yerleşim merkezi haline gelmiştir. Bu bölgenin depreme dayanıklı bir araziye sahip olmasının yanında tercih edilmesine neden olan önemli bir etken de ulaşımın kolay olmasıdır.

4.2.1. Camili 1: Camili 1 yerleşmesi Karaman'dan sonra kurulduğundan halk tarafından daha çabuk benimsenmiştir. Bu sayede burada konut yapımının ardından hızla hizmet binaları da tamamlanmıştır. Burada yaklaşık 10.000 kişi ikamet etmektedir. Camili 1 yerleşmesinin hizmet binaları Selçuk Bey İlköğretim Okulu, Sait Faik Abasıyanık

İlköğretim Okulu, Sakarya Lisesi ve Şehit Yaşar Atay Anaokulu'dur. 16 derslikli Cemil Meriç Sosyal Bilimler Lisesi Türkiye'nin 7. sosyal bilimler lisesi olarak faaliyettedir. Yerleşmede sağlık hizmetlerine yönelik sadece bir adet sağlık ocağı vardır. Ayrıca inşaatı devam eden Yenikent Camii, Tuba Camii önemli hizmet binalarındandır. Bölgede bir de PTT şube binası bulunmaktadır. Camili köyü bağlantı yolunun Camili1 kalıcı konutları girişinde Adapazarı'nın tüm askere alım işlemlerinin yürütüldüğü askerlik şubesi başkanlığı da yer almaktadır.

Ulaşım, Karaman'da olduğu gibi yanından kanal geçen tek şeritli bir yoldan zor ve elverişsiz şartlarda sağlanıyordu. 2004 yılında çift yönlü modern Yeni Kent bağlantı yolunun yapımıyla hem ulaşım rahatlamış, hem de şehir merkezine olan mesafe azalmıştır.

Camilide; her ada içinde çocuk parkı, 8 tane basketbol sahası, piknik alanı yer almaktadır. Yapılan değişik festivallerle sosyal etkinlikler düzenlenmektedir. Değişik konularda açılmış halk eğitim kursuları da faaliyettedir.

4.2.2. Camili 2:Camili 1 konutlarının tesliminden bir yıl sonra Camili 2'de 116 Blokta 100 m²'lik 1000 konut yapılmıştır. Teslimatların farklı zamanlarda yapılmasından dolayı Camili Mahallesi Camili 1 ve Camili 2 gibi iki farklı yerleşim yeri gibi algılanmaktadır. Camili 2 yerleşmesinde muhtarlık kayıtlarına göre 12300 kişi yaşamaktadır.

Camili 2 Camili 1'den sonra yapıldığı için daha az hizmet binası bulundurmaktadır. Camili2'deki hizmet binaları Osman Bey İlköğretim Okulu, 2003 yılından beri faaliyette olan Sakarya Valiliğine bağlı Çağdaş Yaşam-Rehabilitasyon ve Rehberlik Araştırma Merkezi ve hemen yanında inşa halinde lise ile yine inşa halinde bulunana bir fen lisesidir. Burada yer alan bu binaların yanı sıra Ayrıca Camili 2'de Adapazarı'nın tüm resmi kurumlarının bir arada toplanması planlanan Valilik Kampusu inşa edilmektedir. Bu özelliği ile Camili 2 gelecek yıllarda çok önemli bir yerleşim yeri olacağını sinyallerini vermektedir.

Yerleşmede yer alan merkez Karaağaç Koruluğuna bağlı bölge, gecekondu önleme bölgesi olarak kabul edilmiş ve burada kooperatif halinde konut yapma imkanı bulunabilmiştir. Şu an bölgede başta TOKİ tarafından yapılan Ayçiçeği Vadisi konutları ile çeşitli firmalara ait siteler yapılmaktadır. Yapılan yeni konutlarla yerleşim daha da büyümektedir.

Camili 2 ve Korucuk arasında bir mesire yeri bulunmaktadır. Mesire alanı; içinde yer alan gölet, temiz havası ve yeşilliği ile sosyal tesis açısından gelişmemiş bölgede insanların dinlenebileceği ve eğlenebileceği bir yer olarak önemini korumaktadır.

4.3. Korucuk

Deprem açısından güvenli Karaman ve Camili bölgelerine afet konutlarının yapılması bölgenin çekim merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle bölgenin etrafında hızlı bir yapılaşma isteği doğabileceği düşüncesiyle Karaman ve Camilideki düzgün yapılaşmanın devam etmesini sağlamak, deprem sonrasında oluşan konut açığını gidermek amacıyla Korucukta da 2600 dönümlük arazi istimlak edilmiştir. Konutların

yapımına 2003 yılında başlanabilmiştir (Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu,2002). Burada yapılan evler kira öder gibi geri ödemeli satış modeli ile inşa edilmiştir.



Fotoğraf 2: Korucuk'tan bir kesit.

Yerleşmenin 521,83 hektarlık alanda, maksimum 100 binlik nüfusu barındıracak şekilde 1/500 ölçekli nazım planları ve 1/1000'lik Uygulamalı İmar Planları Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmıştır.

Korucukta TOKİ konutları iki etap olarak, 1.etapta 812 konut ve 2. etapta 936 konut halinde yapılmıştır. Konutlar 3 ve 4 katlı olarak 100 ve 120 metre kare boyutlarında inşa edilmiştir. Ayrıca bölgede 1500 konutluk 3. Etap Konutları yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Adapazarı Merkez Belediyesi ile özel bir firma ortaklığıyla yaptırılan 678 dairelik Korukent Evleri'nin ve İdealkent'in inşaatı bitmek üzeredir. Yerleşmede tahmini olarak 8000 kişi ikamet etmektedir.

Yenikent yolundan gidilen Korucuk, Adapazarı merkezine 14 km, D100(E5) karayolundan ise 20 km uzaklıktadır. Bu yerleşme, 2006 Nisan ayında yapılan Camili 2 bağlantı bölümü ile Camili'den 2,3 km, Karaman'dan ise 4,5 km uzaklıktadır (Büyükşehir Belediyesi 2002 faaliyet raporu). Ayrıca Korucuk köyü içinden Korukent evlerine kadar duble yol yapılmaktadır.

Yerleşmenin yeni kurulması nedeniyle hizmet binaları sınırlıdır. Yerleşmede hizmet veren tek okul, Korucuk Toki İlköğretim Okuludur. Kartal Devlet Hastanesine bağlı 250 yataklı, modern bir araştırma ve eğitim hastanesi olarak planlanan Korucuk Araştırma Hastanesi tamamlanmış hizmete açılmıştır. Korucuk Araştırma Hastanesine şehir merkezindeki devlet hastanesinin taşınması ve ya devlet hastanesinin yenisi yapıldığında hastanenin "Araştırma Hastanesi"ne dönüştürülmesi planlanmaktadır (www.yenikent.net). İnşaat halinde TOKİ caminin alt katı şimdiden ihtiyaç nedeniyle hizmete açılmıştır.

Bölgede inşa halinde 2 katlı iş merkezi binası bulunmaktadır. Korucuk'taki işyeri binasının yapımı devam ettiğinden alışverişler bölgedeki büfelerden, marketlerden ve pazar

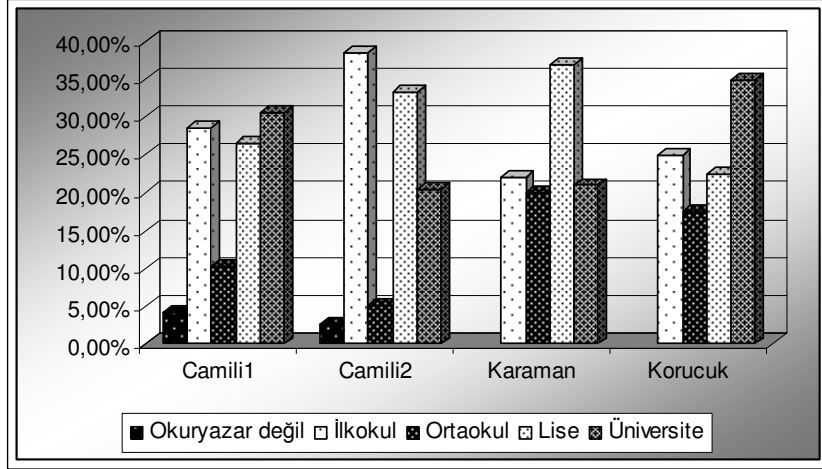
günleri açık olan Halk Pazarı'ndan yapılabilmektedir. İhtiyaçların karşılanmasında diğer yerleşmelerde olduğu gibi Adapazarı şehir merkezinin önemi de yüksektir.

5. Yeni yerleşmelerin Sosyoekonomik Açından Değerlendirilmesi:

Yeni yerleşmelerin sosyoekonomik açıdan değerlendirmesini yapmış olduğumuz **anket çalışması** ışığında yapacağız. Anket yerleşmelerin nüfus büyüklükleriyle orantılı olarak Karamanda 100, Camili1'de 49, Camili2'de 39 ve Karamanda 41 haneye ait toplam 229 kişiye rastlantısal yöntemle evlerinde uygulanmıştır. Burada anket sonuçlarından yerleşmeler hakkında bize fikir verecek bazı sonuçları ele alacağız.

5.1. Eğitim Durumu

Yeni yerleşim alanı dahilinde olan dört yerleşim bölgesindeki eğitim durumuna bakacak olur isek; Karaman ve Korucukta eğitim düzeyinin Camili1 ve Camili 2'ye oranla daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Korucukta üniversite mezunu oranlarının %35 ten daha fazla çıkmış olması eğitim seviyesi ile planlı ve sağlıklı bir yerleşme yerini tercih etme arasında bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu yerleşmede okuryazar olmayana rastlanmamıştır. Bu sonuç Korucukta oturan herkesin okuma yazması olduğunu kanıtlamasa da oranların çok düşük olduğunu gösterir.



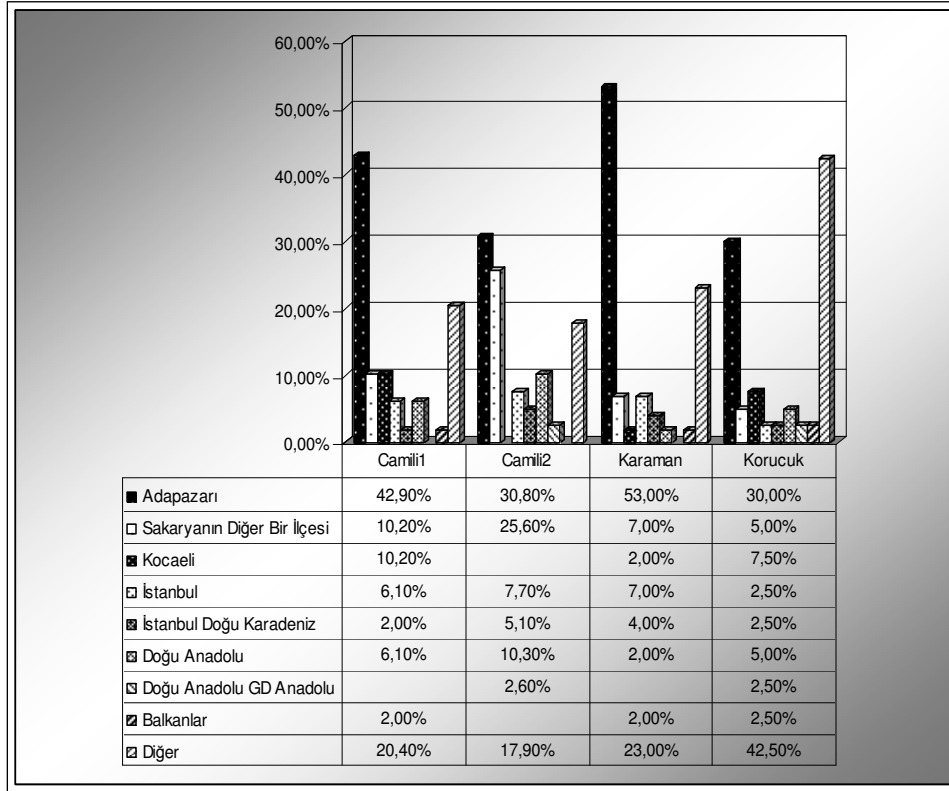
Grafik 1: Eğitim Durumunun Dağılımı(%)

Üniversite öğrencilerinin ikamet için tercih ettiği yerlerden birisi olan Karaman'da bekâr oranı diğer yerleşmelere göre daha fazla çıkmıştır. Diğer kalıcı konutlara göre merkeze daha yakın olan Karaman, yapılan ilk kalıcı konutlar olması ve hastanenin varlığı nedeniyle ulaşım probleminin olmamasından ötürü, üniversite öğrencileri tarafından tercih edilmektedir. Grafik 1'de görüldüğü gibi burada lise mezunlarının oranı ile üniversite mezunlarının oranı yüksek iken okuryazar olmayana rastlanmamıştır. Bu durum Karaman'da eğitim seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Camili 1’de %31 oranında üniversite mezunu, %27 oranında da lise mezunun olduğu görülmektedir. Camili2’de ise ilkokul mezunları en yüksek orana sahiptir. Bununla birlikte yerleşmede lise ve üniversite mezunlarının yüksek orana sahip olması eğitim seviyesini yükseltmektedir (Grafik1).

Genel anlamda bu yerleşmeler içerisinde Korucuk’ ta eğitim seviyesinin yüksek olduğunu söyleyebilmekteyiz. Yerleşmede memurların da yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Evlerin belli taksitlerle ödenmesi, eğitim seviyesi yükseldikçe planlı ve düzenli yerlerde yaşama isteğinin artması; Korucuk’ un daha çok eğitilmiş ve düzenli bir gelire sahip kişiler tarafından tercih edilmesini sağlamıştır.

5.2. Doğum Yerler



Grafik 2: Ankete Katılanların Yerleşmelere Göre Doğum Yerleri

Karamanda ankete katılanların %53’ü Adapazarı, %4’ü Doğu Karadeniz, % 2’si ise Doğu Anadolu doğumludur. Adapazarı’nda doğanların daha çok olması, Karaman’ın depremden sonra ilk yapılan afet konut bölgesi olması ile alakalıdır. Asıl yıkımın Adapazarı merkezde olması burada Adapazarı’ndan insanların iskânına yol açmıştır.

Yaptığımız ankete göre Camilide ikamet edenlerin yarıya yakını Sakarya ilinde ve ağırlıklı olarak Adapazarı merkezde doğmuştur. Sakarya ilinin yakın ilişkiler içerisinde olduğu Kocaeli ve İstanbul doğumlular da burada ikinci ve üçüncü grubu oluşturmaktadır. Bölge dışından ise Doğu Anadolu ve Balkan doğumlu olanların da bu yerleşim yerinde oturduğu tespit edilmiştir.

Diğer yerleşmelerde olduğu gibi Camili 2’de de Adapazarı doğumlu nüfus fazladır. Fakat yerleşmede diğer bölgelere göre Doğu Anadolu ile Güney Doğu Anadolu doğumlular daha fazladır. Buna bağlı olarak yerleşme, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinden göç almaktadır.

Korucuktakilerin doğum yerlerine bakıldığında da tüm diğer kalıcı konutlarda olduğu gibi Adapazarı doğumlular yoğunluktadır(Grafik2).

5.3. Mesleki yapı ve İş konumları

Burada yaşayan insanların çoğu serbest meslek diye tanımladıkları ticari faaliyetlerle uğraşmaktadırlar. Karaman, öğrenciler tarafından da ulaşımı kolay ve kiraların şehir merkezine göre ucuz olması sebebiyle tercih edilmektedir. Burada yaşayan işçi ve memur sayısı ise oldukça düşüktür.

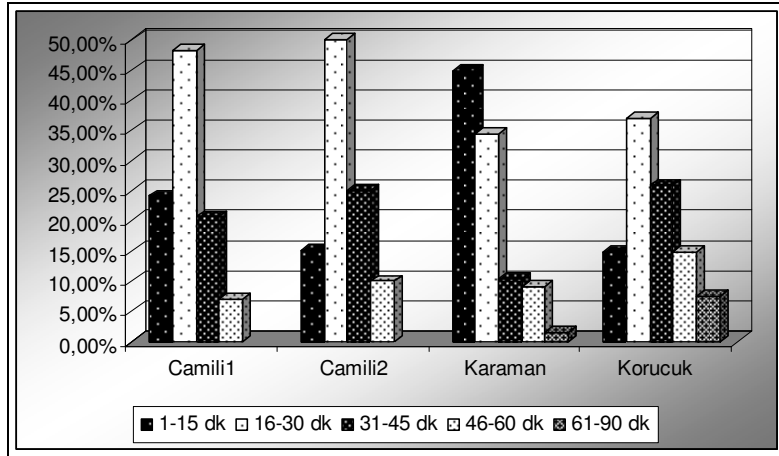
Karaman yerleşmesine ulaşım, eski Yazlık ve Kaynarca yollarından bugüne göre daha zor ve elverişsiz şartlarda sağlanıyordu. 2004 yılında çift yönlü modern Yeni Kent bağlantı yolunun yapımıyla hem ulaşım daha rahat olmuş hem de şehir merkezine olan mesafe azalmıştır. Bu durumun anket sonuçlarına da yansımaları görmekteyiz. Evle iş yeri arasında mesafe ne kadar sürüyor sorusuna, %45 oranında 15 dakikadan daha az cevabı verilmiştir. Bu durum büyük şehir statüsündeki Adapazarı için oldukça kısa bir zamandır, %34 oranında ise 16–30 dakika cevabı verilmiştir. Sadece %2 gibi çok küçük bir oran bir veya bir buçuk saat sürdüğünü söylemiştir (Grafik 3). Karaman kalıcı konutları hak sahiplerinin tümü tarafından kullanılmamaktadır. Bunun nedeni, depremden önce şehir merkezinde yaşayan hak sahiplerinin, yine şehir merkezinde kaldıklarını ya da daha sonra Adapazarı çevresinde bulunan köylerinde yaşamaya başlamalarından kaynaklanmaktadır.

Camili 1’de çalışanların yarıya yakınının evle iş yeri arasındaki mesafesi 16–30 dakika sürmektedir. Evle iş yeri arasındaki mesafe bir saate yakın sürenlerin oranı ise %7 gibi çok düşük bir orandır ve bir saatten fazla süren ise yoktur (Grafik 3). Bu oranların düşük çıkmasının nedeni yerleşmede yaşayan emekli nüfusun fazla olması ve genelde vakitlerin çoğunu burada geçirmeleridir. Camili 1’de Karaman’a göre evle iş yeri arasında daha fazla zaman harcanmaktadır. Yerleşmenin şehir merkezine daha uzak olması iş merkezlerine olan zaman mesafeyi artırmıştır.

Camili 2 ‘de ankete katılanların %50’sinin evle iş yeri arasındaki yol süresi 16–30 dakika sürmektedir. Evle iş yeri arası 31–45 dakika sürenlerin oranı %25, 46–60 dakika sürenlerin oranı ise %10’dur ki bu oranlar Camili 1 ve Karaman’a göre biraz daha yüksektir (Grafik3).

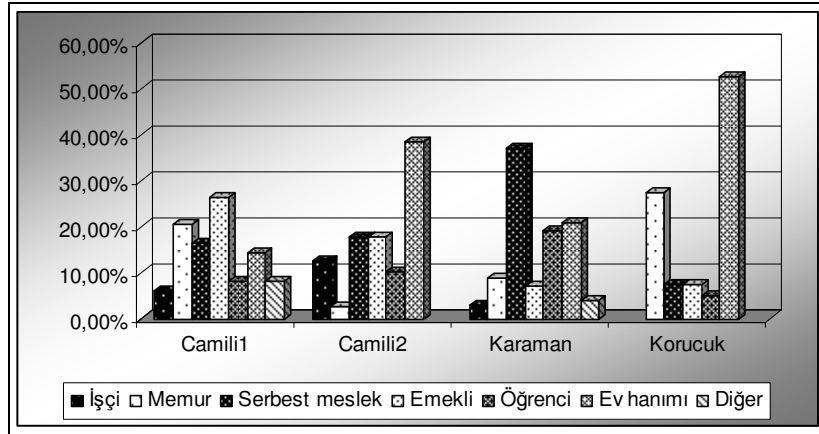
Karaman ve Camili’de toplu taşıma aracı olarak daha çok minibüs kullanırken Korucuk’ta belediye otobüsü kullanılmaktadır. Yerleşmede belediye otobüsü kullanımının

fazla olması yerleşmenin yeni kurulması nedeniyle yaşayan kişi sayısının az olmasından ve bu nedenle yerleşmeye minibüs seferlerinin düzenlenmemesindedir. Korucuk'un Karaman ve Camili kalıcı konutlarına göre şehir merkezine daha uzak olması evle iş yeri arasında harcanan zamanın daha fazla olmasına neden olmuştur(Grafik3).



Grafik 3:Ev ile İş Yerleri Arası Zaman Mesafenin Dağılımı(%)

Yaptığımız anket çalışmasında Camili 2 ve Korucukta yapılan çalışmalar hafta içerisinde yapıldığı için ev hanımlarının oranı çok fazla çıkmıştır. Burada asıl üzerinde durmamız gereken çalışanlar içerisinde memurların ve serbest meslek mensuplarının fazla olmasıdır. Camili 1'de emeklilerin oranı oldukça fazladır. Bunda şehir merkezine yada işe her gün gitmek zorunda olmayan emekli kesimin sakin ve güvenli yaşamı tercih etmeleri etkili olmuştur (Grafik 4).

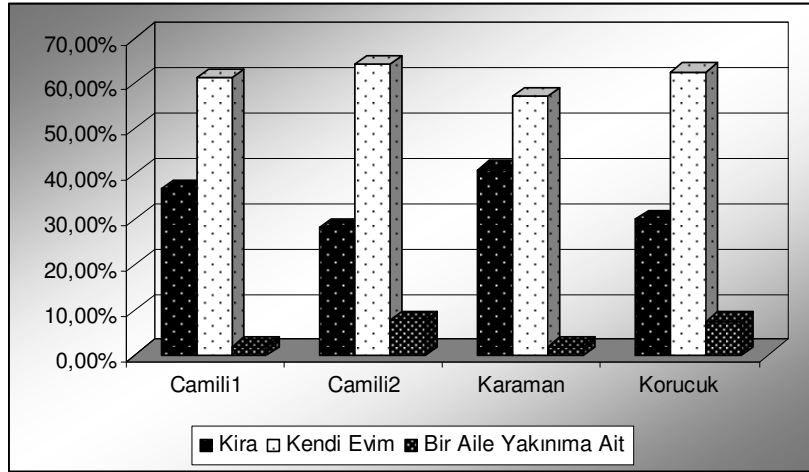


Grafik 4: Ankete Katılanların Yerleşmelere Göre Meslek Durumu

5.4. Oturulan Evlerin Mülkiyet durumu

Yerleşim bölgelerinin hepsinde %50'nin üzerinde insan kendi evinde ikamet etmektedir. **Karamanda** kira oranları merkeze göre daha düşüktür. Bu oranlar Camili' ye göre ise daha yüksektir. Yapılan ilk konutların Karaman'da olması, kalıcı konutlar içerisinde bu yerleşmenin merkez özelliği göstermesine ve sosyal imkanların diğer kalıcı konutlara göre daha çok gelişmesine yol açmış ve kira miktarlarının artmasını sağlamıştır. Ayrıca Yenikent Devlet Hastanesinin Karaman'da yer alması ve Karaman'ın diğer konut bölgelerine göre şehir merkezine daha yakın olması da kiracı ve kira miktarlarını artırmıştır.

Camili 1'de ankete katılanların %67'si kendine ait evde %33'ü ise kirada oturmaktadır. Kendine ait evde oturanların oranının fazla çıkması, depremden sonra hak sahiplerinin birçoğunun buraya yerleştiğini göstermektedir. Yeni yerleşim alanlarında kiraların merkeze göre düşük olması, bu bölgelerde kirada oturan insanların yavaş yavaş artmasına yol açmıştır. Yerleşmede oturanların %67'sinin buraya yerleşmeden önce kendine ait evi bulunurken, %33'nün ise daha önceden kendine ait evi bulunmamaktadır. Bu oranlar şu anki ev sahipliği durumuyla paralellik göstermektedir(Grafik 5). Daha önce oturulan konutların yarısı depremden ağır hasar almış veya yıkılmıştır. Bu konutların yarısından fazlası Adapazarı merkezindedir (Grafik 6). Adapazarı merkezin deprem açısından ne kadar riskli olduğu, yerleşimin mümkün olduğunca buradan kaldırılması gerektiği bir kez daha görülmektedir.



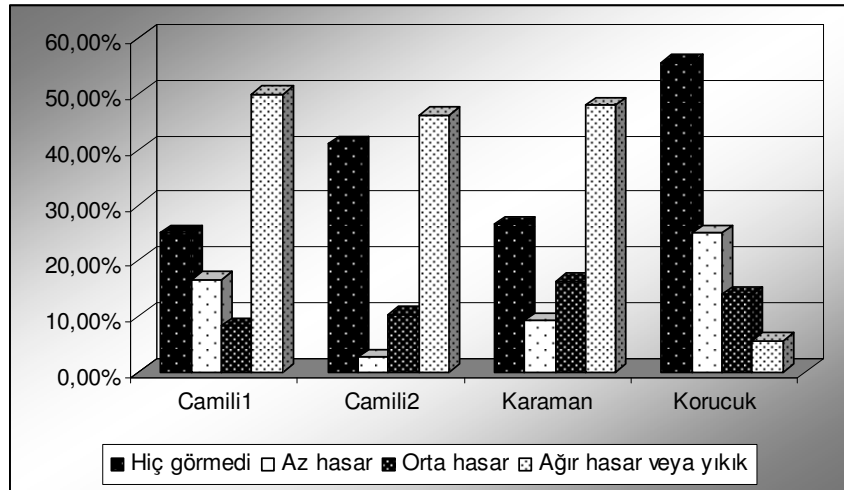
Grafik 5: Ankete Katılanların Yerleşmelere Göre Oturulan Evin Aitlik Durumu

Camili 2'de ankete katılanların yarısından fazlası kendine ait evde oturmaktadır. Bu oranlar Camili 1'e yakındır. Bu durum yine hak sahiplerinin hepsi tarafından kalıcı konutların tercih edilmediğini göstermektedir. Camili 2'de daha önceden ev sahipliği durumuna baktığımızda ankete katılanların depremden önce %62'si kendisine ait evde, %39'u kirada oturduğunu söylemiştir. Bu oranlar şu anki ev sahipliği durumuyla orantılıdır. Daha önce oturulan konutların büyük bir çoğunluğu depremden ağır hasar almış ve ya

yıkılmıştır ve bu konutların yarısından fazlası da diğer yerleşmelerde olduğu gibi apartmandır. Depremden yüksek katlı binaların nasıl hasar aldığı, yüksek katlara izin verilmemesi gerektiği bir kez daha açıkça görülmektedir.

5.5. Deprem esnasında oturlan konutun hasar görme durumu

Karaman'da oturmadan önceki konutların depremden hasar görme oranlarına baktığımızda Grafik 6'de de görüleceği üzere katılımcıların birçoğunun evinin depremden hasar gördüğü anlaşılmaktadır. Yerleşmede hak sahibi depremedelerin yanı sıra daha önce de belirttiğimiz gibi çok sayıda kiracının bulunması kiracıların da depremden etkilenerek bu yerleşmeyi tercih ettiğini göstermektedir. Burada yaşayan insanların büyük bir çoğunluğunun depremden önce Adapazarı merkezinde oturuyor olması, depremden en çok hasarın ve yıkımın Adapazarı merkezinde olmasından ve bu konutların afet konutu olarak yapılmasındandır. Çok katlı binaların depreme ne kadar dayanıksız olduğu anket sonuçlarında da çıkmıştır. Çünkü daha önce oturlan konutların büyük bir çoğunluğu çok katlı apartmandır. Bu durum bize göstermektedir ki deprem riskinin yüksek olduğu Adapazarı'nda yüksek katlara izin verilmemesi gerekmektedir.



Grafik 6: Daha Önce Oturulan Konutun Depremden Etkilenme Durumu(%)

5.6. Yerleşmeleri Tercih Etme Nedenleri

Karaman, camili ve Korucukta yaşayan insanların bu bölgeyi tercih etme sebeplerine baktığımızda en önemli sebep binaların depreme karşı güvenli olmasıdır. Binlerce insanın öldüğü ve yaralandığı, şehrin yerle bir olduğu depremi yaşayan insanların konut seçmede dikkat ettikleri en önemli şey tabii ki yerleşmenin depreme karşı güvenli olmasıdır. Yerleşmede yaptığımız görüşmelerde insanlar, burada kalmaya başladıktan sonra geceleri daha rahat uyuyabildiklerini söylemişlerdir. Bu durum bölgenin yerleşim açısından önemini daha iyi ortaya koyabilmektedir. Yerleşmenin depreme karşı güvenli olmasının yanı sıra çevre düzenlemesiyle, dinlenme alanlarıyla modern kent görünümünde ve kentin

yoğunluğundan uzakta sakin bir hayat yaşamaya elverişli olması, insanların tercih etmelerinde çok önemli başka bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.

5.7. Yenikent Yerleşmelerinde Altyapı Olanakları ve Karşılaşılan Aksaklıklar

Yollarla ilgili alt yapının yeterliliği konusunda 4/3 oranında bir eksikliğin olmadığı ifade edilmiştir. Yerleşmede gözlemlenen en önemli eksiklik sosyal mekanlar ile alışveriş merkezlerinin yetersiz olmasıdır. Yerleşme benzer tip konut yığından oluşmaktadır, bu durum estetik açıdan hiçte sanatsal değildir. Belli noktalarda iki kat olarak inşa edilen iş merkezleri ne görsellik adına ne de hizmet adına ihtiyacı karşılayabilmektedir. Yerleşmede insanların gezebileceği alışveriş yapabileceği yerlerin olmaması onların sürekli ihtiyaçlarını şehir merkezinden karşılamalarına neden olmaktadır. Kalıcı konutların yapılış amacı depremzedelerin konut ihtiyacını karşılamanın yanı sıra zemin bakımından daha güvenli bu bölgeye şehrin taşınmasıdır. Fakat şu an görülmektedir ki yerleşim sadece konutların olduğu uyku kent³ özelliği taşımaktadır. Bu özelliği zaman içerisinde değişecek gibi görünse de yatırımların ağırlıklı olarak şehir merkezine yapılması şehir merkezinin cazibesi devam ettirmesine ve yeni oluşan kentin gerektiği gibi fonksiyon kazanamamasına yol açmaktadır.

Kalıcı konutların merkeze olan mesafesi 10 km'den fazladır. İstanbul gibi büyük yerleşmelerde bu mesafe fazla görülmemesine rağmen Adapazarı'nda fazla algılanmaktadır. Taşınmak isteseydiniz nasıl bir yere taşınmak isterdiniz sorusuna ankete katılanların %43'ü en yüksek oranda kent merkezine yakın bir yere cevabını vermiştir. 'Yaşadığım yerden memnun değilim mümkün olsa buradan taşınırım diyorsanız nedeni nedir?' sorusuna da %63'ü en yüksek oranda Adapazarı merkezine uzak olduğu için cevabını vermiştir.

Yerleşmelerde oturanların en önemli sıkıntıları merkeze uzaklık, ulaşım imkânlarının yetersizliği gibi nedenlerdir. Ankete katılanların %48'i Adapazarı şehrinin bulunduğu ovalık alandan tamamen kaldırılması gerektiğini %27'si ise deprem sonrası şehirde yeni yapılanmaya izin verilmemesi gerektiğini düşünmektedir.

6.Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın ortaya koyduğu en önemli sonuç; Sakarya nehrinin batı kıyısı bo tıp fakültesi, araştırma hastanesi, valilik, çeşitli ilk ve orta derecedeki okullar gibi yunca Adapazarı ovası üzerinde yayılmış olan Adapazarı şehrinin gelişimin istikametinin değiştiğidir. Bu değişimin esas nedeni ulaşım ve sanayi gibi beşeri faktörlerden değildir. Doğal bir oluşum olan depremler ovidan uzaklaşmayı düşündürmüştür. Yapılan teknik incelemeler sonucunda Kocaeli Platosunun doğu kısımları yerleşme için uygun saha olarak tespit edilmiş ve buna yönelik planlar oluşturulmuştur. Planlamalar tam olarak gerçekleşmemiş olsa da, yani Adapazarı şehri henüz yeni yerleşim bölgesi olarak adlandırılan Yenikent'e taşınmamış olsa da yeni inşa edilen konutların büyük oranda bu

³ Uyku kent: Kentlerin içinde ve çevresinde, planlı ve genellikle kendine yerlik özelliği bulunmayan, ekonomik ve toplumsal gereksinimler bakımından bağlı buldukları anakente dayanan topluklara uyku kent denir (Keleş, 2004: 49)

alana yönlendirilmesi bazı hizmet binalarının burada inşa edilmesiyle birlikte tek merkezli bir şehir olan Adapazarı'nda ikinci bir merkezin oluşumunun temelleri atılmıştır.

Depremden sonra Adapazarı'nda ve batı komşusu İzmit'te yaşanan gelişmeler, yani şehirlerin kuzeydeki platolara doğru kayması, yeni bir durumun ihtimal dahiline gelmesine neden olmuştur. Bu gelişme iki şehir arasında yer alan TEM ve D-100(E-5) kara yolları üzerinden dokusal bütünleşmesindeki engeli kaldıracaktır. Sapanca gölünün su toplama havzası olması nedeniyle yapılaşmaya sınırlama getirilen bu güzergah haricinde su toplama havzasının kuzeyinden yeni değil belki ama çok daha işlek bir bağlantının doğmasına neden olacaktır. Yolların Eski Ankara Yolu kalitesinin iyi olmamasına rağmen pek çok yeni kentli için İzmit'e ulaşmada kullanılmaktadır. Bu yol vasıtasıyla Adapazarı merkeze, şehir trafiğine girmeden hem de çok daha kısa yoldan İzmit'e ulaşmak mümkündür. Bu yolun kullanımının ve kalitesinin artmasıyla birlikte 2008 yılı itibarıyla bazı kentlilerin köylerde oluşturdukları sitelerde yaşaması kolaylaşacak bu kolaylık kırsal alan içerisinde yeni sefa köylerinin oluşmasına yol açacak, 20-30 yıllık bir sürecin sonunda da her iki yerleşme kuzeyden birleşecektir. Bu gelişmenin teşvik edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bugün olduğu gibi Serdivan Tepeleri ve Yenikent arasında bulunan Gökçe Ören Ovası yerleşme için cazip hale gelecek ve yerleşme için uygun olmayan bu saha yerleşmeye açılmış olacaktır.

Yenikent yerleşim bölgesinde yaşayanlar burada olmaktan genel manada memnundurlar. Fakat memnun olmadıkları ulaşım, alışveriş imkanları, sosyal mekan eksiklikleri gibi konuların iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunların yapılması durumunda Adapazarı merkeze olan bağımlılık çok daha fazla azalacaktır. Böylelikle de merkeze yakın olmak amacıyla şuanda tarım yapılan Adapazarı'nın verimli ovalık sahaları mevcut durumunu koruya bilecektir. Yenikent yerleşim bölgesinin Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde Adapazarı Belediyesinden ayrılarak bağımsız bir belediye, hatta ilçe haline getirilmesiyle bunun daha kolay sağlanması mümkündür.

Yaptığımız anket çalışmasında Camili 2 ve Korucukta yapılan çalışmalar hafta içerisinde yapıldığı için ev hanımlarının oranı çok fazla çıkmıştır. Burada asıl üzerinde durmamız gereken çalışanlar içerisinde memurların ve serbest meslek mensuplarının fazla olmasıdır. Camili 1'de emeklilerin oranı oldukça fazladır. Bunda şehir merkezine yada işe her gün gitmek zorunda olmayan emekli kesimin sakın ve güvenli yaşamı tercih etmeleri etkili olmuştur (Grafik 4)

KAYNAKÇA

- AKYOL, M; HAYIR, M.(2007), 17 Ağustos 1999 Depremi Sonrasında Serdivanın Şehirsel Gelişimi, SAÜSB Akademik İncelemeler Dergisi, Tez Sayısı, S.175-186, Cilt 2, Sayı:2 Yıl 2007 ISSN:1306-7885
- BAKIRCI, MUZAFFER (1997), ‘Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirlere Yeni Bir Örnek: Samsat’, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:32, S.365- 391, İstanbul
- BAŞBAKANLIK PROJE UYGULAMA BİRİMİ (2000), Meer Kapsamında Yapılacak Kalıcı Konut Alanları Planlaması - Adapazarı Kalıcı Konut Alanı Planlama Raporu, Başbakanlık Proje Uygulama Birimi, Ankara
- BAŞIBÜYÜK, ADEM VE SAMET ALTINBİLEK (2005), ‘Deprem Sonrası Şehir Planlamasına Bir Örnek: Erzincan’, Ulusal Coğrafya Kongresi, İstanbul
- BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI AFET İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ DEPREM ARAŞTIRMA DAİRESİ BAŞKANLIĞI (2000), 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depremi Raporu, Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara
- BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞININ MARMARA VE DÜZCE DEPREMLERİ SONRASI FAALİYETLER SAYIŞTAY RAPORU (2002) ,Ankara
- ERTEN, GÜVEN (2002), ‘1999 Depremleri Sonrası Yeniden Yapım Süreci’ Raporu, Odtü Mimarlık Fakültesi, Ankara
- HAYIR, M., JENTSCH, C (2004), Kocaeli Depreminin Yerleşme Ve Sanayi Üzerindeki Etkileri, Kentsel Araştırmalar Sempozyumu, Keas’03, S. 286-301, Dpt-Pamukkale Üniversitesi, Denizli
- MADEN TETKİK VE ARAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ JEOLOJİ ETÜTLERİ DAİRESİ (1999),17 Ağustos 1999 Gölcük-Arifiye (Kuzeydoğu Marmara)Depremleri Sonrası Sakarya İli Ve Ona Bağlı Yerleşkeler İçin Yeni Yerleşim Alanları Araştırma Raporu, Ankara
- SAKARYA VALİLİĞİ (2000),Sakarya-Deprem
- SAKARYA VALİLİĞİ RAPORU (2006), Sakarya
- TUROĞLU, HÜSEYİN (2004), ‘Zemin Sıvılaşmasının 17 Ağustos 1999 Depreminde Adapazarı’ndaki Hasara Etkisi’, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı 12, S.63–74, İstanbul
- TUNCEL, METİN (1999), ‘Türkiye’de Yeni Şehirler Adapazarı Örneği’, 1.Sakarya Ve Çevresi Tarih Ve Kültür Sempozyumu, Adapazarı
- CAMİLİ TARİHÇESİ (2007), [Http://www.camilimuhtarligi.com/mahalleimiz.Htm](http://www.camilimuhtarligi.com/mahalleimiz.Htm), 10.2.2007

Deprem Konutları ve Adapazarı Şehrinin Gelişmesine Etkisi